Рп
Р775

Г. IV. Януари и Февруари 1906. Кн. I.

Родопски напрѣдъкъ

Мѣсечно илюстровано списание

за

НАУКА, ОБЩЕСТВЕНИ ЗНАНИЯ

и

НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ

Излиза подъ редакцията на

Ст. Н. Шишковъ и Василъ Дѫчовъ

Печат. С. Кишкиловъ — Станимака

1906

год.

в) Помашки отъ с. Чокуръ-кьой.

Записалъ А. Шулговски, пенсионеръ.

1.

Момъкъ и мома завлѣчени отъ Дунавътъ.

Дудавъте завлѣкълъ мома, викда я момъкъ, хвърля се да я избави, но биватъ завлѣчени и двамата.

Ра̀сла кѝтка, та нара̀сла,
Т'о̀анка ѐла, та висо̀ка,
Ут го̀ра еа дунѐсеанка,
Среащу̀ сѐлу пусаде́нка,

RodopskiStarini.com

С мо́муки по̀арстеа ваттрашѐнка,
С мо̀мцки бурмѝ(14) заградѐнка,
С мо̀мцки со̀алзи залѝванка.
Утъ чѐапкувеа ка̀пки ка̀пеат,
Ут ва̀архпеану ро̀са русѝ,
Утъ до̀ануну Ту̀на(15) теачѐ.
Ту́на теачѐ, мума́ влеачѐ
Дѐ еа вѝдеа лу̀ду мла̀ду,
Та са фо̀арли фаф Ту́нана,
Та ся фа̀на ма̀йшка мума̀,
Та еа даржѝ за рако̀ана,
Хемъ еа даржѝ, кем еа пѝта:
-- Мѝйри ма̀йшка деавòйчицеа,
Главѐна ли си, неа ли си?
Чеа са Ту̀на бо̀арва спу̀сна,
Та занѐсеа ма̀йшка мума.
Ма̀йшка мумѝ луд деалѝеа.

Слушана отъ Салихъ
Ахмедовъ, 1906 г.

а) Помашки отъ с. Чокуръ-кьой.

Записалъ *А. Шулговски,* пенсионеръ.

1.

Момъкъ съ измама отвлича любовницата си.

Момъкъ люби мома, но тя го не рачи и връща *лишанътъ* му. Той пита майка си какъ и дѣ да я причака и грабне, а майка му го учи да се прѣоблѣче и прѣстори на сестра си, и когато я повикатъ съ дружкитѣ ѝ на межия, да я заведе въ кѫщи да види *дароветѣ* ѝ и по тоя начинъ да я измами и *отвлѣче*.

Е^{а} ми сам, мàйчу, загáлил [8]
Ф' сѐлу-пу нàй-баш мумà-на,
Ала ма, мàйчу, ни рáчи,
Та си ми врàща лишé^{а}нан,
Друу̀ге^{а}к ми ѝще^{а} да зѐ^{а}ме^{а}.
Чу̀де^{а}м са, мàйчу, мѝсле^{а}м са,
На по^{а}т' ли да е^{а} прѐ^{а}те^{а}ка,
На врѝс ли да е^{а} дòче^{а}ка!
Сѝну л'у, е^{а} мòй сѝну л'у,
Не^{а}мò е^{а} пу пò^{а}т' срамутѝ,
Не^{а}мò е^{а} на врис дучѐ^{а}кай,
Че^{а} е^{а} агóска дò^{а}ще^{а}ре^{а}.
Утре^{а} ща ме^{а}жò^{а} да сбѝрам
И нѐе^{а} мѝсле^{а}м да р'у̀кам;
Ти зѐ^{а}ми та са прѐ^{а}ме^{а}ни

Сас а́блина(9) ти прѐ^{а}ме^{а}на,
Та е^{а} на пòрти дòче^{а}кай,
Та е^{а} фаф глава здравòвай
И рудâне^{а}н хи пòзе^{а}ми,
Та че^{а} хи ре́чи, сѝну л’у:
„Хâйде^{а}, дрỳшчице^{а}, да ѝде^{а}м
На нàши гòрни к’о́шк’уве^{а},
Зам да ти ка́же^{а}, дрỳшчице^{а},
Кинà сам те^{а}нку напр’ò^{а}ла
И сѝт’ничку сам натка́ла
За мòмцки те́^{а}нки да́руве^{а}
И не^{а}вѐстинки спàп’уве^{а}.(10)
Ща ти, дрỳшчице^{а}, пòстеле^{а}
Бобàйкувине^{а} хàлища (11)
И ма́йчину ну вò^{а}злав’е^{а}“.

Слушана отъ Байремъ Х. Мехмедовъ, 1906 г.

Помашки отъ с. Чокуръ-кьой.

Записалъ А. Шулговси, пенсионеръ.

1.

Мома не зема старъ момъкъ.

Възрастенъ момъкъ моли майка си да му намѣри мома. Намира му, но нито роднинитѣ и родителитѣ ѝ я даватъ, защото прѣдлагатъ тежъкъ откупъ *(обущва)*, нито самá тя го ще, защото годинитѣ му сѫ много.

Хòди ли, мàйч'у, вас сèлу,
Вѝдеа ли мумà за мèнеа?
— Хòдих ми, сѝну, вѝдеах ми,
Амѝ еа скòапа кàзуват:
Бащà хи ѝщеа, сѝну л'у,
Зигвàр[73] вòлувеас аргàтин,
Майка хи ѝщеа, сѝну л'у,
Чич'укл'у[74] кафтàн' да нòси;
Брàт'еа хи ѝщать, сѝну л'у,
Пу чѝф г'ум'ушл'ý пищóлеа;
Сèстри хи ѝщат, сѝну л'у,
Пу л'ок[75] чеарвéни папýцеа;
Кумшѝеа ѝщат, сѝну л'у,
Стамбóлцка кàна чеарвèна;
Мумàна ѝщеа, сѝну л'у,
Онбèш еашѝнда кòпеалеа.
Мàйчинку, мòеа мàйчинку,
Сѝчкуну си са наймам,
Амѝ си гудѝнки ни знàеам,
— Сину л'у, мòй мàйчини,
Тèбеа еа мàйка хрáнила
И гудѝнки еа бруѝла:
На дваш пу онбèш гудѝнки.

Слушана отъ Смаилъ Бакларътъ, 1906 год.

2.

Моминско извинение прѣдъ момъкъ.

Момъкъ буди заспалата си любовница и ѝ прѣдлага даръ хубаво сушено грозде, сама да си го земе отъ поясътъ му, Момата му се моли да не я буди отъ сънъ, защото е при мащеха майка, която я кара на домашна работа вечерь до късно, а сутринь отъ рано.

Ста̀ни ми бе^{а}лу мумѝче^{а},
Но̀се^{а}м ти сѝтан е^{а}рмага̀н:
Ч'о̀^{а}рни и ж'о^{а}л'ти стафѝди,
Сама̀ да си хи изва̀диш
Ут а̀ле^{а}нине^{а} по̀е^{а}се^{а}.
— Не^{а}мо̀' ма бу̀ди, іуна̀че^{а},
Чи сам ваз ма̀йка ма̀ще^{а}ха,
Вѐче^{а}ру гѐчку лѐгнувам,
Ву̀тирну ра̀нку ста̀нувам
Младо́чни кра̀ви да до̀е^{а}м,
Дре́бнине^{а} телце^{а} да ло̀^{а}че^{а}м,
Ра̀внине^{а} дво̀ре^{а} да мѐтам.
Пу̀сти са тѐлце^{а} ше^{а}вли́вки,[76]
Та рѝпкат, та ма ука̀ле^{а}т
И ми ри́скана раздѝратъ.

Слушана отъ сѫщия.

3.

Момково заканване при отказана любовь.

Момъкъ се готви да прати майка си и поиска ръката на любовницата му, на която обѣщава наниви злато, Но ако момата откаже, момъкътъ се заканва, ще се качи на черешово дърво и оттамъ дано паднел се утрепе.

Утре^{а} ма, ма̀йчу, во̀^{а}звикай,
Та ща та, ма̀йчу, про̀вуде^{а}
Нах срѐ^{а}шничкана махало̀^{а},
Л’у́бе^{а}ну да ми ’убѝде^{а}ш
И да гу, ма̀йку, пупи́таш,

Зи́ма ли ме́не^{а}, е^{а}лѝ нѐ.
Ку ре^{а}чѐ, ма̀йчу, зѐ^{а} гу ща,
Та ще^{а} му, ма́йчу, про̀вуде^{а}л
Фѐсче^{а}ну сас е^{а}лто̀^{а}не^{а},
Сас сре́барнине^{а} вир’у̀шки.
Пак ку ми ре^{а}чѐ, нищо^{а} гу,
Че^{а} ще^{а} ми ѝда, ма̀йчинку,
Нис бѐ^{а}ла рѐ^{а}ка надо̀лу.
Да тро̀^{а}се^{а} чо̀^{а}рна че^{а}рѐ^{а}шка,
Да са по́кача, на̀е^{а}да,
Дано̀ са сто̀^{а}лба отчо́^{а}пи,
Га па̀дна, да са прѐ^{а}бие^{а}.

Слушана отъ сжщий·

4.

Възобновена любовь.

Момъкъ казва на майка си, че като минавалъ прѣзъ селото, съгледалъ изоставената си по хорски душманлъкъ любовница, която, като видѣла, канила го да иде у тѣхъ, за да я утѣши въ скръбьта й за раздѣлата.

Фчéра ми минó^{а}х, мàйчинку,
Пуд дòл'ничкана махалò^а,
Е^{а}сну бе^а слò^{а}анце^а угрè^{а}лу
Ут висòкуну кунàч'е^а,
Ут би́стричкине^а жè^{а}муве^а,
Ут сѝтничкине^а кафèз'е^а.
То не^а е^а бѝлу слò^{а}нчице^а,
Е^{а}мѝ е^а би́ла Фатмѝнка;
Ф чò^{а}рни ма òчи пугл'ò^{а}дна,
Ф бé^{а}лу ма лѝце^а устрè^{а}ли.
С чò^{а}рни ми òчи мòгаше^а,
С бè^{а}ли ти рò^{а}ки мàхаше^а
И дỳмица ми придỳма:
— Е^{а}ла ми, è^{а}ла, 'унàче,
Сарцèсу да ми расше^{а}нѝш

Бàлну-су да ми ризне^{а}сèш,
Че^{а} са сие^{а} млòчку гàлили,
Гàлили и драгòвали.
'Унàче^{а} лỳду и млàду,
Душмàне^{а} кинà не^{а} прáве^{а}т:
Жèне^{а}ни л'ỳд'е^{а} раздè^{а}ле^{а}т,
Главéни л'ỳд'е^{а} разврáщат.

Слушана отъ сѫщий.

5.

Момкова скръбь при изгубена любовь.

Момъкъ се оплаква и тѫжи, че любовницата му се оженила и то за неговия побратимъ, та като я гледа, иде му или въ рѣката да се удави, или отъ коньтъ да се хвърли.

Пак си сам сирàк, мàле^{а}ле^{а},
Пак си сам сирàк
'Ужéни ми са "
Главе^{а}нѝчкана.
Че^{а} да е^{а} з'оàли "
Ф чỳзду пу сéлу,
Е'^{а}мѝ е^{а} зò^{а}ла "
Ф нàше^{а}ну сèлу.
Ф нàше^{а}ну сèлу "
Мòе^{а}н аратлѝк.
Та га е^{а} гл'ò^{а}дам "
Пу двор да хòди,
Та ма налè^{а}та "
Ут кòн' да пàдна,
Ф вѝр да са мéтна "
Да са 'òдаве^{а}.

Слушана отъ сѫщий.

II Народни пѣсни.

Помашки отъ с. Чокуръ-кьой.

Записалъ А. Шулговски, пенсионеръ.

1.

Клетва на отвлѣчена мома.

Грабната отъ двама момци мома, проклина черешата, подъ която я спрѣли, да не вижда цвѣтъ и рожба, и черешата, запитана отъ други пжтници, наказва причината за злата й сждба.

Че^{а}рѐ^{а}шку, чѝ^{а}рна чѐ^{а}рѐ^{а}шку,
Млóгу си чувé^{а}т ч’ве^{а}тѝла,
Пак рѝжба не^{а} си рудѝла.
Да ли та слѝ^{а}нце^{а} изгурѝ,
Е^{а}лѝ та слàна пупàри?

— Се^{а}йбѝ'у, мой се^{а}йбѝ'у,
Нѝту ма слò^{а}нце^{а} изгурѝ,
Нѝту ма слàна пупáри,
И чувè^{а}т си бе^{а}х ч'ве^{а}тѝла,
И ръ̀жба си бе^{а}х рудѝла,
Е^{а}днò^{а} вỳтирна минò^{а}ха
Двамѝна лỳди и млàди
Сас е^{а}днò^{а} рỳса де^{а}вòйка,
Пуд мèн' на сé^{а}нке^{а} с'ò^{а}дн^{а}ха,
Пак де^{а}войка ма кал'не^{а}ше^{а}:
„Че^{а}рè^{а}шку, пỳста че^{а}ре́^{а}шку,
Защóм си рóжба рудѝла?
Данò ти чувè^{а}т укàпе^{а},
Данó ти ръ̀жба че^{а}рвè^{а}са,
Данó ти клòн'е^{а} исó^{а}хнат,
Зам да та пѝта се^{а}йбѝе^{а},
Защòм си чувé^{а}т не^{а}ч'ве^{а}тѝ,
Защóм си ръ̀жба не^{а} сдаржé^{а}.
Пак ти му кáжи, че^{а}рè^{а}шку:
Рỳса де^{а}вòйка вòде^{а}ха,
Та ма де^{а}вòйка пукалнà".

Слушана отъ Мехмедъ Дугановъ, 1906 година

2.

Моминска молба къмъ любовника ѝ.

Мома изброява своитѣ хубости на любовника си и се съгласява да я вземе и като втора жена, готова да отстѫпи на съперницата си всичко, готова и слугински работи да му върши, само съ него да бѫде.

Мумà 'унáку дỳмаше^{а}:
— Крò^{а}па сам, за ше^{а}лѝе^{а} сам,
Бè^{а}ла сам, за инжѝе^{а} сам,(57),
Вàкла сам, за алтò^{а}не^{а} сам,
Т'ò^{а}нка сам, за кулàнче^{а} сам;
Мен' ку не^{а} рàчиш, 'унàче^{а},
Варх мéне^{а} з'ò^{а}ми и дрỳга.

Тà дà ти варѝ кахв'ò^{а}на,
Е^{а} да ти пѝе^{а}м те^{а}л'в'òна;[58]
Та дà ти се^{а}дѝ на скỳтан,
Е^{а} да ти брòе^{а}м парѝне^{а}.

Слушана отъ сѫщия.

3.

Срѣща между момъкъ и мома любовници.

Мома отива за вода, срѣща я любовникътъ й, който не могълъ да одържи своето влѣчение, като прѣжалва глоба по златна монета на всѣка сплитка отъ косата й. Момата му се моли да я пусне, че майка й я чака за вода, а той я учи какъ да се оправдае за закъснѣването й, че царски стада заминавали и размѫтили водата.

Тò^{а}рнала ми е^{а} де^{а}вòйка
Сас двèне^{а} бè^{а}ли хàркумки
Нах двàна врѝсе^{а} студèни,
Хòдила и са вò^{а}рнала.
Агà е^{а} душлà ф сèлу ну
Фаф сѝтну тè^{а}сну сукáч'е^{а},
Ср'ò^{а}шнала си е^{а} л'ỳбе^{а}ну.
Т'ò^{а}нак хи д'ул'бèн' разбрàди,
Чò^{а}рни хи очи обл'ỳби,
Дрèбни хи плѝт'ки пре^{а}бруѝ,
'Узе^{а}лли хи е^{а} набруѝл,
'Узе^{а}ллѝ е^{а}лтò^{а}н пре^{а}булè^{а},
На срè^{а}дана е^{а} махмуд'ó^{а}.
Де^{а}вòйка му са мòле^{а}ше^{а}:
— Пỳсни ма, пỳсни, 'унáче^{а},
Мáйка ма чè^{а}ка за вòда!
— Мó^{а}л'чи ми, мó^{а}лчи, де^{а}вòйку,
Е^{а} та ща хѝтру наỳчи,
Как да излò^{а}же^{а}ш мàйка ти:
Ба^{а}йлѝцки òфце^{а} минò^{а}ха,
Та размò^{а}тиха вудо^{а}на".

Слушана отъ сѫщия.

4.

Майчино позволение на дъщеря си да обикне любовника си.

Мома се моли на майка си да я даде на любовника ѝ момъкъ и да ѝ позволи баща и да иде на байремскитѣ люлки. Майка ѝ позволява да иде и обича момъкътъ, за когото тя е приготвила всички дарове за свадба.

Голѐ^{а}м са байрѐ^{а}м пудàде^{а}
И мàлак ѝде^{а} да дòйде^{а},
Мумà са мáйци мòле^{а}ше^{а}:
— Дàй си ма, мàйчу, дай си ма,
Дѐну си гáле^{а}м[59] кòпе^{а}ле^{а},
Дéну ми рàнку минòва
Ваз пò^{а}те^{а}н пуд пѐнжуркине^{а};
Прàву нах л’ỳл’ке^{а} ’утѝде^{а}.
Мàйчу, бубàйка пòпитай,
И е^{а} нах л’ул’ке^{а} да ѝдам.
— Иди ми, ѝди, дò^{а}ще^{а}р’у,
Акỳ та гàли, гàли гу,
Акỳ та гл’о^{а}да, гл’ò^{а}дай гу:
На брàта му сам напр’ó^{а}ла
Чибуклỳ тѐ^{а}нки ракàве^{а};
На сѐстра му сам накт̀ала
Кò^{а}рпа с голѐ^{а}му ке^{а}нàре^{а};[60]
На мàйка му сам наткáла
Сѝн’у àле^{а}нку ме^{а}ндѝл’че^{а};
На бòба му сам наткàла.
Бурунжỳ рѝза шѐ^{а}ре^{а}на.

Слушана отъ сѫщия.

5.

Сестрина обичь къмъ брата си.

Момъкъ, затворенъ въ Гюмюрджина, ималъ сестра, която отъ обичь къмъ брата си, тръгва въ люта зима да види и го освободи като рѣшава не само съ пари, но, ако стане нужда, и себе си и по-малката си сестра да пожертвува.

Кадѐ си, Сафѐ^{а}, тѝ^{а}рнала
Фаф сѐ^{а}е^{а} бѐ^{а}ли снѝ^{а}гуве^{а},
Фаф сѐ^{а}е^{а} си́ни лѐдуве^{а}?
— Тѝ^{а}рнала ми сам, тѝ^{а}рнала
Нах Ге^{а}м'уржу̀нцка касабо́^{а};
Там ѝмам бра̀тче^{а} вѝ$_{а}$рзану,
Да ѝдам да гу о́днарзам.
Бин алтѝ^{а}н ѝмам ф ке^{а}мѐре^{а}н,
И те^{а} аку̀ не^{а} стѝгнат,
Чѝ^{а}рнине^{а} ѝчи пру^{а}да̀вам;
И те^{а} аку не^{а} сти́гнат,
Бѐ^{а}луну лѝце^{а} зала̀гам;
И то́ аку̀ не^{а} стѝгне$_{а}$,
Тѐ^{а}нкана сна̀шка да̀ ѝде^{а}.
Пак ку си бра̀та не^{а} пу̀снат,
Че^{а} ѝмам лѐл'ка лѐфте^{а}ра
И не́е^{а} ще^{а} си за̀луже^{а}м,
Пак ще^{а} си бра̀та ѝткупе^{а}м.

Слушана отъ сѫщия.

6.

Майчина нерѣшителность къмъ арестувания ѝ синъ.

Момъкъ причакалъ мома, кога отивала за вода, улавятъ го и го наказватъ съ 15 дневенъ затворъ. Той порѫча и се моли майци си кѫщата да заложи, за да го освободи, но майката не се рѣшава и казва, че прѣжалва синъ й 15 дни да полѣжи въ затворътъ, отколкото да пожертвува кѫщата си за откупване го.

Та чу̀ли ли сте$_{а}$, не$_{а}$ ли сте$_{а}$,
Кина̀ е$_{а}$ нѝву ста̀налу

Ф Каршилѫ сѐлу голѐаму:
Меахме́т' еа стòрил кабаха́т',
Меахмѐт' еа мумà дуче́акал
На двàна врѝсеа студѐни,
На двѐнеа чеашмѐ шѐареави,
Та са Меахме́теа фàтили,
Нахвàт' му рòаки вòарзали,
Нахпрѐш му пòатеан кàзали,
Та гу ф зандàнан мѐтнали
И му жеазòана[61] утсѐкли.
Меахмѐт' зарòачеа, пурòачеа;
— Да пра́ви ма́йка кина́ щеа,
Конàкан да ми прудадѐ
За пеатнàдеастеа хил'еади,
Меахмѐтеа да си извàди.
Мàйка му ти́ху румòнеа:
— Еа си Меахмѐтеа прибàлеам[62]
За пеатнàдеастеа деан'кò'веа,
Ала́ конàкан неа дàвам
За пеатнàдеастеа хил'ѐади.

Слушана отъ сѫщия.

7.

Оженена булка прислѣдва първия си любовникъ.

Деветь години забѣгналъ въ чужбина момъкъ и кога се върналъ, намира любовницата си оженена за другъ. Той отива въ домътъ ѝ и щомъ го вижда и чува не изчезнала първата любовь къмъ любовника ѝ, напуща мѫжа си и дѣтето си и отива съ първото си любе.

Уткàк еа Меахмѐт забѐагнал,
Рàвни еа дѐвеат гуди́ни,
На деасетту са развòарна,
Ощеа ут кòнеа неа слѝза,
Мàйци му сеалѐам неа дàва
И за л'у̀беану пѝташеа:
— Ма́йчинку, стàра мàйчинку,

Кадѐ еª, мàйчу, л'ӳбеªну?
Голѐₐмку нарàсло ли еª,
Рӳбана фдѝгналу ли еª,
Дрӳшкинеª стѝгналу ли еª!
Мàйка му тѝху румòнеª:
— И голѐªмку еª нарàслу,
И рӳбана еª фдѝгналу,
И дрӳшкинеª еª стѝгналу,
Еªм си са, сѝну 'ужѐни,
Мòªску еª дѐªтеª стѝгналу.
— Мàйчинку, мòеª мàйчинку,
Пòди ми, мáйчу, рѐчи му,
Да ми на двòреª излѐªзеª,
Ад'нѝчкош да гу пòглеªдна,
И двáчкош да му прѝдума.
— Хòдих ми, сѝну, рѐкнах му,
Алá гу л'убеª неª пӳска.
Меªхмѐт' вас'óªдна кòнчеªну,
Та си 'утѝдеª причӳка
На Фатмѝнкини двòрувеª,
Кòнчеª си крòªхту[63] извищéª,[64]
Чеª си Фатмѝнка излéªзеª
С мòªскуну дѐªтеª нàраки
И си Меªхмѐтеª присрѐóªшна:
— Алѐªким сеªлѐªм, Меªхмѐт'у,
Кинà ма рӳкаш, Меªхмѐт'у?
— Рӳкам та, рӳкам, Фатмѝнку,
Кòлку си деªцà рудѝла?
Фатмѝнка флѐзеª нах вòªтреª,
Та си устàви дéªтеªну,
Та си заслѐди Меªхмѐтеª,
Пак той еª ѐªхна на кòнчеª,
Та чеª си рӳкна и вѝкна
Преªс чѐªста гòра зеªлѐна.
Агà си Меªхмѐт' преªстѝгна
На мàйчини му двòрувеª,
Чеª си са рӳкум прирӳка:
— Излеªзи, мàйчу, рàзвеªди
Мòеªну кòнчеª чеªрвéну
И си прѝсреªшни Фатмѝнка.

Слушана отъ сжщий.

8.

Мома прѣдрешена освобождава арестования си любовникъ.

Момъкъ хайдутинъ го залавятъ и хвърлятъ въ затворътъ. Прѣди майка му да се погрижи за освобождаването му, отива любовницата му мома, прѣдрешена съ другаритѣ му въ сейменски дрехи, и излъгва агитѣ, че е пратена отъ Цариградъ да закара тамъ уловения хайдутинъ. Тѣ повѣрвали, пуснали го и прѣдали въ ръцетѣ на сеймевитѣ, а тѣ го завеждатъ у дома си.

Займ е^{а} ста̀нал хайду̀тин
Пу висо́кине$_{а}$ чѐ^{а}луве^{а},
Мло̀чку 'ума̀н'е$_{а}$ да сбе^{а}рѐ.
Дѐ гу зачу̀ха, причу̀ха
Пашмаклѝцкине^{а} аѐ^{а}не^{а},
Та си Займа фа̀тиха,
Нахва́д' му ро̀^{а}ки во́^{а}рзаха,
Че^{а} гу ф занда̀нан мѐтнаха.
Займ нарачи́л, пурачѝл:
— Дѐ да е^{а} ма̀йка, да до́йде^{а},
Ке^{а}мѐре$_{а}$н да ми дуне^{а}сѐ,
С ке^{а}мѐре^{а}н да са о̀тплате^{а}м.
Дудѐ гу ма̀йка причу̀е^{а},
Че^{а} си гу причу̀ л'у̀бе^{а}ну,
Ста̀на си л'у̀бе^{а} пусабра̀
Нѐмгуви дру̀шки 'улда̀шки;
Фсѐ^{а}ким пу ко̀нче^{а} хра̀не^{а}ну
И нѐхи ко̀нче^{а} хра̀не^{а}ну;
Фсѐ^{а}ким пу силѐ^{а}х г'ум'ушл'у̀
И нѐхи силѐ^{а}х гу'м'ушл'у̀;
Фсѐ^{а}ким пу но̀шче^{а} ме^{а}рже^{а}нлѫ
И нѐхи но̀шче^{а} ме^{а}рже^{а}нлѫ.
Че^{а} си хи ста́на, завѐде^{а}.
Е^{а}га̀ са та́му стѝгнали,
Ае́^{а}не^{а} си хи вѝде^{а}ха
И си са пла̀ху спѝтуват:
— Каквѝну вар'в'о́^{а}т ут до̀лу,
Да лѝ щат да на убе^{а}ро̀^{а}т,

Е^{а}лѝ щат глàви да зѝмат?
Се^{а}ймèне^а си хми вѝкаха:
— Не^{а}щèм ни да ва ’убе^{а}рèм,
Не^а щèм ни глàва да з’ò^{а}ме^{а}м,
Тува ми и́ма хàпусче^а,
Нах Стамбòл ще^а гу кàраме^а,
Там ще^а му глàва з’о^{а}ме^{а}ме^а.
Ха́пусче^а си са мòле$_а$ше^а:
—Се^{а}ймèне^а, млади ле^{а}вèне^а,
Не^{а}мой ми нах там кàрате$_а$,
Ту́на ми гла́ва з’ò^{а}мите^а!
—Хàйде^а ми, хàйде^а, хàпусче^а
А сакò^{а}ф ни е^а èмире^{а}н:
Нах Стамбòл да та кàраме^а.
Стàнаха, та си то́^{а}рнаха,
Вар’вè^{а}ха, кòл’к’у вар’вè^{а}ха.
Л’у́бе^а му тѝху румо́не^а,
— Заимче^а, пò^{а}рву хайдỳтче^а,
Заѝмче^а, пò^{а}рва се^{а}фдѝце^а,
Ти ми са млòгу мò^{а}че^{а}ше^а
Пу висòкине^а чè^{а}луве^а,
Алà та хѝтру измàмих
И ут хàпузан извàдих.

Слушана отъ сѫщия.

9.

Мома оплаква деверя си овчарь.

Малко овчарче го сварва тежка зима въ планината съ стадо̇то си, когато всички други овчари съ стадата си вѐрѣме слѣзли въ полето. Като се научила любовницата мома на по-голѣмия му братъ, тя се развлачва и го пита, защо всички стада сѫ слѣзли, всички звънци звънатъ, кавали свирятъ, а него още нѣма. Овчарчето ѝ обяснява причината, че тежка зима го е притиснала.

Два са кава́ле^а свѝрнаха
На висòкана плàнина;

Да ли е^{а} чѝф-ну кава̀ле^{а},
Алѝ е^{а} мо̀мцки гла̀суве^{а}?
То не^{а} ѐ чѝф-ну кава̀ле^{а},
Амѝ е^{а} мо̀мцки гла̀суве^{а}:
Адно̀^{а} де^{а}во̀йка пла̀че^{а}ше^{а}
За ма̀шку-ну си де́ве^{а}рче^{а}
И си де́ве^{а}рче^{а} мо́ле^{а}ше^{а}:
— Ста̀ни ми, ста́ни, дѐве^{а}рчу,
Врит' са с'ури́и[66] пу̀снаха,
Врит' са кава̀ле^{а} свѝрнаха,
Врит' са чѐ^{а}нуве^{а} цо́^{а}ннаха,
Тво̀е^{а} са с'ури́е^{а} не^{а} пу̀сна,
Тво̀е^{а}н са кава̀л' не^{а} сви́рна,
Тво̀и са чѐ^{а}не^{а} не^{а} цо̀нкат.
Пак то̀ хи тѝху румо̀не^{а}:
— Каква̀ с'урѝе^{а} да пу̀сна,
Каквѝ кава̀ле^{а} да свѝрна,
Каквѝ чѐ^{а}нуве^{а} да цо̀^{а}ннат,
Тѐ^{а}шка ма зѝма прити́спа.

Слушана отъ сѫщия.

10.

Трайна любовь.

Младъ помакъ тръгва за чужбина, вѣроятно за военна служба, и уговорва съ любето си, ако до деветь години не се завърне, да се ожени за другъ. Минаватъ 10 години, и Заимъ се завръща, тъкмо когато любето му се женило. Стѣга коньтъ си, пристига сватоветѣ на двора на своя съперникъ, подава пръстеньтъ си, и любето му напуща младоженикътъ си и отива съ първата си любовь.

За̀им си ко̀нче^{а} кувѐ^{а}ше^{а},
Ма̀йка му но̀га даржѐ^{а}ше^{а},
Се́стра му грѝвне^{а} че́ше^{а}ше^{а},
Бра̀тче^{а} му силѐ^{а}х чѝсте^{а}ше^{а},
Л'у́бе^{а} му дива̀н сту́еше^{а}
И тѝху си му румо̀не^{а}:
— За́имчу, л'у̀бе^{а} За̀имчу,

Кадѐну мѝслиш да ѝдиш,
Пу млòчку ли са бàвите^{a}?
— Бàвиме^{a} си са, бàвиме$_{a}$
Ду òсе^{a}м, дѐве^{a}т' гудѝни.
Акỳ са нахзàд' не^{a} вó^{a}рнам,
Че^{a} си са глàви и жéни.
Чѐ^{a}ка гу л'ỳбе^{a}, ми́сли гу
Ду дѐве^{a}т', дѐсе^{a}т' гудѝни,
Не^{a}мужи́ да гу дучé^{a}ка,
Дучѐ^{a}ка, не^{a} да причỳе^{a},
Тогà са л'ỳбе^{a} 'ужѐни.
Ф че^{a}твó^{a}ртак му бе^{a} свàдбана,
Мàйка му пѐре^{a}н пе^{a}рѐ^{a}ше^{a}
На бѐ^{a}ла рѐ^{a}ка гулѐ^{a}ма,
И Займчу са пудàде^{a}
Ваз бѐ$_{a}$ла рѐ^{a}ка гулѐ^{a}ма;
Мàйка му пе^{a}рѐ и плачé^{a},
Займчу тѝху румóне^{a}:
— Бáбичку, стáра бàбичку,
'Оти ми пе^{a}рѐш и плàче^{a}ш?
— Пò^{a}тниче^{a}, млàду дрỳмниче^{a}:
Как да не^{a} плáче^{a}м, пó^{a}тниче^{a}:
Имѐ^{a}х си сѝна Займче^{a},
Та си са стàна, 'увѐде^{a},
Се^{a}гá за дѐсе^{a}т гудѝни
Вѐке^{a} са нахзàд' не^{a} вò^{a}рна.
Имѐ^{a}х си снò^{a}ха аднѝчка,
И та са стàна 'ужѐни,
Де^{a}н'ò^{a}с хи бе^{a}шѐ^{a} свàдбана.
Займ хи тѝху румòне^{a}:
— Мàйчинку, стáра мàйчинку,
Че^{a} да лѝ е^{a} ща прифтàса,
Прифтàса, мàйчу, пре^{a}стѝгна?
— Пре^{a}стѝгна е^{a} ще^{a}ш, сѝнул'у,
Акỳ кайдѝсаш кòнчену.
Займ кайдѝса кóнче^{a}ну.
Свàтуве^{a} ут сѐлу излѝзат,
Займ си кòнче^{a} вас'ò^{a}дна:
Свàтуве^{a} ф гòра флѝзаха,
Займ ут сéлу излѝза;

Ага́ на двòре^{а} 'утѝде^{а},
Извàди пò^{а}рсте^{а}н срéбаран,
Та гу нах вò^{а}тре^{а} пудàде^{а}
И си свàтуве^{а}м румòне^{а}:
— Сѝчки хи дàра дарѝхте^{а}
И мèне да́ра дàрайте^{а}.
Агà хи пò^{а}рсте^{а}н' дàдаха,
Че^{а} си ми тѝху румо́не^{а}:
— Анàйку, стара мàйчинку,
Сузѝ е^{а} пò^{а}рсте^{а}н' Заѝмуф,
Халàл' да ти са даруве^{а},
Е^{а} ща си ѝда с Заѝма,
С Заѝма пò^{а}рва се^{а}вдѝца.

Слушана отъ сѫщия.

11.

Майка убѣждава дъщеря си да не зема отъ далечно село момъкъ.

Смаилъ завежда сватове да земе любовницата си, която, щомъ го вижда, моли се на майка си да си ѝ даде бащината прика въ пари и коприна. Майка ѝ я убѣждава да не зема Смаила, че е отъ далечно село, често пѫти на госте не ще може да идва зимѣ отъ снѣгове, лѣтѣ отъ харамии. Момата настоява на своето и утѣшава майка си, че прѣзъ снѣговотѣ ще минава съ кочия, а лѣтѣ съ Смаиловитѣ млади сеймени.

Задàли ми са пудàли
Смайлуви не^{а} свàтуве^{а}
Ут Арда сèлу на дòлу
Нис тè^{а}сну, дл'ò^{а}гу сукàч'е^{а}.
Смайлчу напрèш вар'вé^{а}ше^{а},
Пòсле^{а}т' му кòнче^{а} вòде^{а}ха,
Чò^{а}рни си 'óчи стрè^{а}ле^{а}ше^{а}
Ф Рàйкуву сèлу гулè^{а}му,
Ф Махму́дагову кунàч'е^{а},
Че^{а} си Фатмѝнка 'увáрди
На чѝф-ну же^{а}млỳ пèнжуре^{а},
Та си са нахзàд' устò^{а}пи,

Жо̀^{а}лта купрѝна васплѐте^{а},
Ше^{а}лу̀м ше^{а}лва̀ре^{а} засто̀^{а}пи.
Фатмѝнка ма̀йци римо̀не^{а}:
— Ста̀ни ми, ма̀йчу, по́те^{а}гли
Ду двѐне^{а} укѝ алто̀^{а}не^{а},
Ду трѝне^{а} укѝ купрѝна,
Е^{а} ща Смайлче^{а} да слѐ^{а}де^{а}.
— До̀^{а}ще^{а}р'у мое^{а} ма́йчина,
Не^{а} ѝди, до̀^{а}ще^{а}р'у, не^{а} ѝди,
Арда гу ка̀же^{а}т де^{а}лѐку,
Пу го̀сте^{а} не^{а} ще да до́йде^{а}ш
Зѝме^{а} ут бе́^{а}ли сне́^{а}гуве^{а},
Лѐ^{а}те^{а} ут пу̀сти хайду̀те^{а}.
— Ще^{а} ѝда, ма̀йчу, ще^{а} ѝда,
Зѝме^{а} ща, ма̀йчу, духо̀да
С на̀ше^{а}на по̀^{а}стра кучѝй^{а},
Ле́^{а}те^{а} ща, м1йчу, мино̀ва
С на̀шине^{а} мла̀ди се^{а}ймѐне^{а}.

Слушана отъ сѫщия.

12.

Молба на овенъ към овчаря си стопанинъ.

Момъкъ — овчарь се хвали на овенъ отъ стадото си, че майка му го е загодила на първата мома въ селото и му казва, че ще го каноса и окичи и ще и него за *годежъ* да кара. Овенътъ му се моли да го не жертвува, като му казва, че нѣма кой другъ да му носи тежки звънци прѣзъ равно поле и високи планини и нѣма кой стадото да му води.

'Увѐну ва̀кал, ка̀матан,
И тѐбе^{а} да та по̀фале^{а}м,
Че^{а} ма е^{а} ма̀йка главѝла
Ф сѐлуну на баш мума̀на;
Гулѐ^{а}ма сва̀дба ще^{а} фдѝгам,
Тѐбе^{а} ща го́де^{а}ш да ка̀рам,

Та ща та, 'увѐн, ка́нусам
С Е^{а}дрѝнцка ка̀на че^{а}рвѐна,
И ща та, 'увѐн, 'ѐкиче^{а}м
С Мада̀нцки бла̀ги ѐ^{а}бал'ки.
Пак си са 'увѐн мо̀ле^{а}ше^{а}:
— 'Уфчѐ^{а}р'у, мо̀и се^{а}йбѝ'у,
Ти ще^{а}ш ме́не^{а} да ка́раш,
Кой' ще^{а} ти во̀ди с'урѝе^{а},
Кой' ще^{а} ти но̀си чѐ^{а}нуве^{а}
Пре^{а}с висо̀кана пла̀нина,
Пре^{а}с ра̀вну по̀ле^{а} широ̀ку.

Слушана отъ сѫщия.

III. Рѣчникъ съ обяснителни бѣлѣжки къмъ нѣкои мѣстни думи въ народнитѣ умотворения.

1. **По̀ра** сѫщ. възрасть. *Каква е^{а} по̀ра*, значи на каква възрасть е.

2. **Тра̀га** сѫщ. меризма, обикновено неприятна.

3. **Ди́ха** сѫщ. душа. *Жѝва ди́ха нимѐ^{а}*, значи жива душа не е имало.

4. **Р'о̀са** сѫщ. ситно поръсено нѣщо, правилно разхвърлено. *Фасу̀ле^{а}т има ху́бава р'о^{а}са*, показва, че рожбата на бобътъ е изобилна, съ чистъ и много плодъ.

5. **Па̀ла** сѫщ. сабля. Казват и на спънатъ, грубъ, неизтъніченъ човѣкъ. *Па́лаву вар'вѝ,* грубо ходи.

6. **Спо̀на** сѫщ. връзка, съ която спъватъ краката на добитъкътъ, за да не издалечава. *Сп'о̀^{а}нат чилѐ^{а}к*, значи загелпенъ, спенати му са работитѣ, не отиватъ му добрѣ.

7. **Кра̀нта** сѫщ. старъ, мършавъ конь.

8. **Е^{а}ро̀^{а}** сѫщ. рана.

9. **Вун'о́^{а}** сѫщ. лоша, неприятна меризма.

10. **Ше^{а}тн'о^{а}** сѫщ. отъ шътамъ. Шътане.

11. **Кармо^{а}** сѫщ. ситенъ оризъ, послѣдното му качество, зърната на което сѫ надробени. Нѣщо, което се прѣчупва.

12. **Сармо́^{а}** сѫщ. сърми отъ зелки или други ли-

б). Помашки изъ Рупчоско.

Записалъ А. Шулговски, пенсионеръ.

1.

Невѣстинъ поплакъ отъ грозното й любе.

Свекървата вини снаха си, че е сънлива, а тя ѝ отговаря, че е посрѣщала и услужвала на двадесеть души юнаци, любето ѝ я ревнувало, ала не му е тя виновна, а майка му, която го е грозно родила. Свекървата кани сна-

ха си да не обръща внимание на грозотата му, а на богатството, което има.

Санлѝва снòªха, дреªмли́ва.
—Неª соªм, авáйку,[18] санлѝва,
Ами сам чеªрнòка, мреªнòка[19],
Снòща си у мен' имéªшеª
Ирмибéш кипѝ 'унаци,
Ирмибѐш каф'о сам варѝла,
Ирмибѐш чибу̀к пàлила
И на скут хми сам сеªдéªла,
Л'убеª ми на край сеªдѐªшеª,
И ѝскривеª ма гл'оªдашеª,
Катугà[20] му сам еª крѝва.
Крѝва си му еª мàйка му,
Чеª гу еª грòзну рудѝла
И гу еª крѝву пувѝла.
—Снòªху л'у, снòªху, санли́ва,
Неªмòй му гл'òªда грòзнуну,
Ами му гл'òªдай имàн'еª:
Аднòª л'увàда кóн'увеª,
Дру̀га авлѝеª[21] кòшувеª[22],
Пòªлна чéкмеªжеª грòшувеª.
—Вòªлци му ѐªли кòн'увеª,
Буту̀р [23] му изѐªл кòшувеª
Рóªжда му ѐªла грòшувеª,
Га гу си грòзну рудѝла
И крѝву гу си пувѝла.

Слушана отъ Мехмедъ Дугановъ отъ с. Чокуръ-кьой, 1906 г.

2.

Прѣдсвадбено момино разкайване.

Когато сватоветѣ наближаватъ да водятъ Фатминка, тя се разкайва и моли майка си да не я дава въ далечно селе и чужди хора. Майка ѝ казва, че за това е трѣбвало по-рано да помисли прѣди дарове да дари и прѣди шенътъ да земе.

Задàли са са, пудàли
Фат'мѝнкининеª сва́тувеª

Ут Ма̀данцкана Прѐ^{а}вала,
Пре^{а}с зе^{а}лѐнуну л'ува̀д'е^{а},
Сѝви си ко̀н'е^{а} ва̀ре^{а}ха,
Чѝфну кубу́ре^{а}[24] пу̀скаха.
У Фат'мѝнкини дво̀руве^{а}
Фат'ми́нка нах во^{а}н, нах во̀^{а}тре^{а},
Бѐ^{а}ли си ро̀^{а}ки ко̀^{а}рше^{а}ше^{а},
Бурмѝ по́^{а}рсте^{а}не^{а} трушѐ^{а}ше^{а},
Ри́скана хи са ко̀^{а}цаше^{а},
Ше^{а}ли́е^{а}[25] су́ще^{а}[26] ме^{а}тѐ^{а}ше^{а},
Зе^{а}мѝца о̀ган' гурѐ^{а}ше^{а},
Тре^{а}вѝца су̀ха со̀^{а}хне^{а}ше^{а},
Дрѐб'ни си со̀^{а}лзи ро̀не^{а}ше^{а}
И на ма̀йка си вѝкаше^{а}:
—Ма̀йчинку, пу̀ста ма̀йчинку,
Не^{а} ли е^{а} л'о̀^{а}сна на̀гуда[27]
Сва̀туве^{а} да си разво̀^{а}рне^{а}ш,
Как ще^{а} ма, ма̀йчу, кайдѝсаш
Ф ч'у̀здуну сѐлу де^{а}лѐчну,
Ф ч'у̀здине^{а} л'у̀д'е^{а} не^{а}зна̀йни,
Мло̀чку ще^{а}ш, ма̀йчу, да ва̀рдиш,
Да ли за го̀сте^{а} не^{а} ѝдам
Ут висо́кана пла̀нина.
Ма̀йка Фат'мѝнки румо̀не^{а}:
— До́^{а}ще^{а}р'у мо̀е^{а} ма̀йчина,
Ке^{а}на̀ си напре́ш гл'о́^{а}дала,
Да́ре^{а} да не^{а} си дарѝла,
Лише́^{а}н да не^{а} си зѝмала.

Слушана отъ сѫщия.

б) Помашки пѣсни отъ с. Сафтъще, Рупчоско

Записалъ А. Шулгевски.

1.

Тжга на затворникъ къмъ сѣмейно огнище.

Мехметъ попада задъ Шаръ планина въ деветь годишенъ затворъ. Въ тжгата си къмъ родна земя и сѣмейно огнище той се моли на планината да се снишн и види своитѣ домашни. Послушва го планината, и Мехметъ вижда и се научава, че дѣчицата му порѣсналн, едното пита за баща си, а другото за майка си, която била починала.

Се^{а}га̀ ми ста̀нват дѐве^{а}т' гуди̇̀ни,
Ме^{а}хмѐт' ми ле^{а}жѝ ф т'ъ^{а}вна те^{а}внѝца,
Хѐм си ми ле^{а}жѝ, ле^{а}жѝ и плаче^{а}:
— Та пѝсниси[11] са, Шѐ^{а}р-пла̀нину,
Да си ми вѝде^{а}а на́ше^{а}на зѐме^{а},
На̀ше^{а}на зѐме^{а}, ста̀рана ма̀ке^{а},
Пъ^{а}рвуну л'ӱ̀бе^{а} с дрѐб'ни де^{а}чѝнки!
Пусни̇̀сна си са Шѐ^{а}р-пла́нина,
Ме^{а}хмѐт' си вѝде^{а} тіа̀хнана зѐме^{а},
И си ми вѝде^{а} ста̀рана ма̀ке^{а},
На двор седіа̀ше^{а}, ф рѝ^{а}ки дарж'а̀ше^{а},
Ф рѝ^{а}ки држ'а̀ше^{а} ду двѐне^{а} де^{а}ца̀,
Е^{а}днѝну д'а̀те^{а} си е^{а} пѝташе^{а}:
— Іѝх ле ле^{а}, ба̀бу,[12] дѐ ми е^{а} бо́бу?
Пак си у ба́ба ѝкулну[13] ка̀зва:
— Твѝен е^{а} бо̀бу ф чу̀здана зе́ме^{а},
Ф чу́здана зѐме^{а}, ф т'ъ^{а}вна те^{а}вни̇̀це.
Жѐнцкну діа̀те^{а} жа̀лну пѝташе:

— Де ми е^{а}, ба̀бу, мо̀е^{а}на ма̀ке^{а}?
— Тво̀е^{а} е^{а} ма̀ке^{а} ф чо̀рнана мѐме^{а}.

Слушана отъ Мехмедъ Брамалиевъ.

2.

Прѣдсмъртна тѫга и желание на залюбена мома.

Момъкъ праща сестра си да споходи болното му любе. Тя отива и донася на брата си прѣдсмъртното желание на любовницата му, което е било той да й загради градинката (гробътъ), дѣдо й да постави надгробнитѣ камъни, баба й да й прави поменъ, а леля й й да насади на гроба цвѣти.

Нафизе́^{а}, сестру Назифѐ^{а},
Е^{а}лай та а̀гу[14] пруво́ди:
Л'у̀бе^{а}ну ми е^{а} бо́л'ничк'у,
Л'у̀бе^{а}ну ми да іуби̏диш,[15]
И да гу, сѐстру, пупи̏таш,
Како̀^{а}ф ще^{а} у́кус[16] да и̏ще^{а}.
— Хо̀дих ми, а̀гу, пупи̏тах.
То ми е^{а} ѐ^{а}це^{а} бо́л'ничк'у,
Т'ъ^{а}нка бе^{а} сна̀шке^{а} пре^{а}кри̏лу
С мо̀мцкуну біа̀лу ха̀лищә^{а};[17]
Біа̀лу бе^{а} ли̏цеа зави̏лу
С мо̀мцкана біа̀ла махрамо̀^{а},[18]
И си ми ре́че^{а}, а̀гу л'о:
„Но̀си ми се^{а}ліа̀м л'у̀бе^{а} му,
Гради́нке^{а} да ми дугради̏;
Но́си ми се^{а}ліа̀м діа́ду му,
Ка̀ме^{а}не^{а} да ми пуби̏е^{а};
Но̀си ми се^{а}ліа́м ана̀йки,[19]
Ф че^{а}тво́^{а}ртак да ма спуми́на;[20]
Че^{а} но̀си се^{а}ліа́м ле́ли ми,
Ки̏чица да ми насади̏,
Уд ври̏т' ки̏т'кине^{а} пу страчо̀^{а}к
Ут баш зумба̀кан два стро^{а}ка“.

Слушана отъ сѫщия.